

GERAADPLEEGD WERD:

- W.F. ANDERSON Verkiezelde Tempkyastammen uit het Weald als zwerfsteen in Overijsel. Grondboor en Hamer, no. 6 - juni 1957.
- A. EBERT en O. GRUPE Erläuterungen zur Geologischen Karte von Preussen Lieferung 27, Blatt Gehrden.
- O. GRUPE Erläuterungen zur Geologischen Karte von Preussen Lieferung 27, Blatt Lauenau.
- F. HAMM Erdgeschichtliches Geschehen rund um Hannover.
- G. WESTERMANN Exkursion in den Malm und den tiefen Wealden am südlichen Deister, Zeitschrift der Deutschen Geologische Gesellschaft Band 109 2 Teil 1957.

DE STEENSOORT VAN HET STADHUIS OP DE DAM

door G. W. de Boer.

Tot de zekerheden des levens behoorde in mijn schooljaren, dat het Paleis op de Dam gebouwd was op 13659 palen en opgetrokken uit Bentheimer zandsteen. Dit laatste blijkt een illusie te zijn. Al heeft dit onderwerp slechts zijdelings met de geologie te maken, toch is het de moeite waard hierop nader in te gaan.

Het maandblad van de vereniging Amstelodammum (febr. 58) brengt het volgende.

In het Ireland Weekly Bulletin of the department of external affairs van 24 Juni 1957 vindt men een reproductie van een schilderij van Johannes van Kessel, dat een gezicht geeft op het stadhuis en de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Een bijschrift op een volgende pagina vertelt met trots dat er een traditie bestaat, dat het Koninklijke Paleis te Amsterdam van Ierse steen van County Down is gebouwd. Wij kunnen deze overlevering niet bevestigen. Uit de archiefstukken blijkt nergens iets van de aanvoer van Ierse steen, wat natuurlijk eventueel als ballast wel mogelijk geweest zou zijn. Daarom moeten wij het er voorlopig maar op houden, dat de grote massa's steen, benodigd voor het stadhuis uit West-Duitsland zijn ingevoerd. Zekerheid zal men niet kunnen krijgen, daar, zoals bekend, geen enkele rekening van de bouw is bewaard. Aldus de redactrice van het maandblad, mej. Dr I.H. van Eeghen.

In het nummer van Amstelodammum, sept. 1958, schrijft Dr F. Grewel:

Boswell in Amsterdam en de steenleverantie voor het Stadhuis te Amsterdam.

Nadat James Boswell (1740-1795) in Edenburg en Glasgow de universiteit bezocht had, ging hij naar Utrecht om zijn juridische

studie voort te zetten. In de delen van *Boswell's Journal*, die behouden zijn gebleven, is over de jaren 1763 en 1764 heel wat over Holland te vinden. Ik laat hier een stuk uit een brief van zijn vader volgen. Daaruit blijkt toch, dat de steen voor het stadshuis niet uit Bentheim kwam, noch uit Ierland, maar uit Schotland. In een brief van Alexander Boswell, Lord Auchinleck, aan zijn zoon James in Holland, dd. 8 October 1763 schrijft hij volgens "Boswell in Holland" edited by Frederick A. Pottle, William Heinemann Ltd. Melbourne, London, Toronto 1952 (page 51): "Amsterdam is a fine city. The Stadhouse, which is a noble edifice, was all built with stones furnished by your great-grandfather the earl of Kincardine. I have the contract between him and the burgomasters in relation to it."

Hieruit blijkt, dat Lord Kincardine, die steen- en marmergroeven in Culross in het graafschap Fifeshire bezat, de steenleveranties had verkregen. Hij had relaties in Holland. Alexander Bruce, de tweede Earl of Kincardine, een royalist, die Charles II in ballingschap volgde, trouwde n.l. in 1659 in den Haag met Veronica van Sommelsdijk; hun dochter Elisabeth Bruce trouwde met James Boswell of Auchinleck.

Zo vindt men dus op deze onverwachte plaats de oplossing van de vraag, welke in het maandblad van februari 1958 werd gesteld.

Amsterdam, 1958.

BIJSCHRIFT REDACTIE

Toch zijn er nóg meer gegevens te vinden over deze steensoort. In de "Beschryving der stat Amsterdam" door Domselaer en Commelyn (1665) staat in Boek IV, pag. 6: "het buytenwerk, zo van d'eerste, tweede als derde grondt, bestaat altemaal uyt witte Bremer en Bentheimersteen."

Deze naar de uitvoerhaven Bremen genoemde Bremersteen was de Obernkirchener zandsteen (Obernkirchen in Schaumburg aan de voet van de Bückeberg). Deze steen werd te water, over de Weser, vervoerd. Volgens de verdere tekst werd ze vooral gebruikt voor fijner werk (lijsten, lofwerk etc.).

Verder vermelde steensoorten zijn: Marmer (zonder nadere beschrijving), Godtlantse steen (voor "architraven en modeljons") en avendelsteen, waarvan vele beelden werden vervaardigd.

De gegevens uit deze verschillende bronnen vullen elkaar mooi aan; zowel dus de Bentheimer steen als het Schotse marmer en nog andere steensoorten werden gebruikt.